

Vedergällning eller humanitet.

I dessa tider, då i vissa stater och i vissa kretsar framträtt reaktionära läror om en diktatorisk rätt och en samhällelig nödvändighet att vid straffutövningen lämna humanitet och barmhärtighet ur räkningen, kan det måhända vara skäl att något granska, i vad mån dessa läror kunna äga hållbar grund i moral och samhällsnytta.

Det klingar ganska socialt bestickande, när det förkunnas, att staten är den höga personlighet, för vars skull dess underlydande äro till. Men denna åskädning är både historiskt och logiskt fullkomligt förvänd. Saken förhåller sig naturligtvis alldeles tvärt om. Staten har av individerna bildats och upprätthålles av dem allenast i det ändamålet att genom sammanhållningen av folket i ett land detta folk skall på bästa sätt få sina intressen tillgodosedda. Det hela är blott och bart en nyttighetssak. Staten är till för att underlätta medborgarnas försörjning, höja deras kulturella ställning och skydda dem till person och egendom. I sistnämnda syfte har bland annat uppdragits åt staten att genom sina organ söka förekomma gärningar, som skada det samfäلتa eller de enskilda i deras lovliga leverne, och härvid kanske främst att utöva bestraffningsrätten.

Detta mandat innebär ingalunda, att undersåtarna givit sig till trälar under en egemäktig stat och dess organ. Fullmakten måste äga sina bestämda gränser, som icke få av innehavaren överskridas. Härom torde alla inom ett fritt folk vara ense. Staten skall bemöda sig att förekomma brott, och detta så effektivt som möjligt, nämligen inom

mandatets ram. Vore mandatet ovillkorligt, ålåge tydligen staten att undanrödja en var, hos vilken den funne minsta lecken till förbrytaranlag. Men vilken skulle i så fall gå fri? Säkrast vore att sterilisera allt mankön — och låta mänskligheten dö ut. Konsekvensens orimlighet bevisar orimligheten av förutsättningen: således, en obegränsad plikt för staten att med vad medel som helst söka förekomma förbrytelser kan icke finnas.

Vid sådant förhållande må man fråga sig, vilka gränser äro givna för statens åtgärder till brottslighetens bekämpande. Svaret blir: moralens och samhällsnyttans krav.

Undersöka vi dessa krav något närmare, torde vi finna, att de förutsätta ett samvetsgrant avvägande av nackdelar och fördelar — ett avvägande av det eventuella eller det redan skedda brottets skadliga följder för den förfördelade individen likasåväl som för samhället å ena sidan och det påräkneliga goda resultatet, d. v. s. värdet av statens ingripande å den andra. Detta ingripande bör vara just så starkt, att de värden, som därigenom bevaras eller skapas, uppväga skadorna av brottet, om sådant är möjligt, eller åtminstone icke förvärta det onda. Av alla befintliga värden torde väl ännu så länge de andliga värdena få anses för de högsta. Och då av allt som lever i denna värld allenast människan äger något av andligt värde, torde alljämnt människovärdet böra anses såsom det förnämsta bland alla värden, som staten har att skydda och tillvarata. Men är icke omhuldan om människovärdet det samma som humanitet och barmhärtighet? Äro icke dessa kärnan av all moral? Och är icke samhällsnyttan underordnad moralens bud?

I den reaktionära tankegången framföres hämndens hedniska gudsbeläte i spetsen för de anstormande. Den som förbrutit sig mot samhällets lagar, är icke värd någon

misskund, säger man. Han må kastas utför branten som hunners och vandalers avföda! Må han i ormgropen lida och svälta och frysa och förtvina i hopplös längtan efter en strimma av ljus! Vi, som vandra förbi långt ovanför i skenet av samhällets välfärdssol, böra gnugga våra händer i tillfredsställelse över hans jämmer där nere i djupet; ty han lider sina gärningars lön. Hämnden är ljuv. Han lider under vedergällningens lag.

Skall verkligen mänskligheten kastas tillbaka? Skall vad seklen byggt upp av kultur på det straffrättsliga området rivas ned i panikstämning, av självrättfärdigt partinit, av en viljelös massa, som är alltför försoffad för att kunna tänka egna tankar? Ledaren tänker för oss! Så ropas det ur hopen.

Men vi svara: Må humanitet och barmhärtighet — vilka också kunna kallas kärlek till nästan eller ett gott hjärta — på nytt bliva herrskarsätenas innehavare; ty de äro av Guds nåde rättmätiga diktatorer. Deras strävan är att med vaksamhet söka bidra till människornas trygghet och lycka genom att mot fredsstörarna använda väl avvägda medel, tillräckliga att avvisa våldet, men icke av svårare art, än nöden synes kräva.

Hämndkänslan är ett utslag av vildjuret inom oss, en låg drift, som den kulturella utvecklingen mödat sig att undertrycka. Utövandet av hämnd bottnar i själviskhet, i falsk stolthet, i självförgudning och strider således emot den allmänanda, den vilja av uppoffring, som fordras för att sammanlevnaden inom ett folk och mellan folken skall möjliggöras och till gemensamt bästa befästas. Tuktan är icke detsamma som hämnd. Tuktan kan vara hämnd, om nämligen ändamålet är att tillskynda en besegrad angripare ett lidande för lidandets skull, icke för att hos honom väcka insikt om det orättmätiga i hans gärning och om vådan därav för honom själv. Om en hund biter efter oss och icke lyder oss, ge vi honom stryk, men icke av hämndlust utan för att lära honom förstå, att hans okynne med-

för obehagliga följder; således för att avskräcka honom från ett upprepande av »brottet« och fostra honom till en god tjänare och kamrat.

Är det människosläktet värdigt att behandla sina medlemmar sämre än oskäligen djur? Det är inte därför som vi skapat stater och riken. Vi begära av staten trygghet för oss själva, en trygghet, som också inbegriper, att om vi förgå oss i ett eller annat avseende, vi skola tillrättas och icke i onödan tillintetgöras. Strafflidandet är icke ett ändamål, det är ett medel, som grundar sig på rättfärdighet endast och allenast så vida icke på lindrigare sätt kan vinnas att ett brott förekommes.

Man piskar en okynnig hund för att lära honom bättre seder, icke för att andra hundar skola taga sig tillvara. Men brottsliga människor tillskynda vi lidande, inte bara för att de skola ge akt på sig själva och styra sina handlingar, utan också för att skrämja andra från att gå i förbrytarens fotspår. Även detta måste anses etiskt oriktigt. Det är helt visst önskvärt, att andra människor låta varna sig, då de se, hur illa det går en lagöverträdare. Men en viss individ får icke underkastas lidande i det syftet, att andra skola därav rättas. Dessa andra skola avskräckas genom att lagen göres för dem kunnig och icke kan undgås. Vetskapen om sistnämnda sakförhållande — tyvärr ännu blott en utopi — borde vara nog. Visserligen förssiggå även i vår tid vissa straff inför allmänhetens ögon, såsom t. ex. vid friluftsfängelserna. Men detta sker icke i någon avsikt att offentligen förevisa brottslingen och hans underkastelse under lagen. Det sker icke till andras varnagel. Det förekommer dock än, såsom i Frankrike, att dödsstraff verkställas inför allt folket, och utan tvivel är därmed meningen att injaga hälsosam skräck. Långt innan dödsstraffet utslöts ur den civila Skandinaviska lagstiftningen, hade här förbjudits att verkställa straffet offentligen. Detta är ett klart bevis på den hos oss vaknade känslan, att en individ icke bör lida till exempel för andra. Då vid

ett tillfälle en engelsk regeringsledamot framhöll vikten av att statuera dylika exempel, tillät jag mig fråga, varför man i England avskaffat rådbråkning, sönderstyckande och liknande ohyggligheter, som mer än allt annat torde ha verkat avskräckande på allmänheten. Han svarade med en axelryckning.

Mena vi alltså, att hämnden icke får anses utgöra någon bestraffningsgrund och att vid utmätandet samt verkställandet av ett straff, som ådömes en viss individ, en biavsikt icke må finnas att genom straffets hårdhet skrämman andra människor att undvika brottsliga vägar, återstår såsom syftemål med det ådömda straffet icke annat än att avhålla brottslingen själv från fortsatta förbrytelser. Det är en tillräckligt betydelsefull och svår uppgift.

Erfarenheten lär, att frihetsstraffet i dess nuvarande utformning knappast verkar till brottslingens bestående bättring. Trots all omtanke, undervisning och utbildning, som givas inom straffanstalten, blir för brottslingen i flertalet fall resultatet av straffet intet annat än förödmjukelse, förhärdelse och fientliga känslor mot samhället. Hur kommer sig detta? Grunden ligger till stor del i den djupa missaktning för att icke säga det förakt, som den straffade känner sig möta i själva den omgivande luften. Han känner sig utstött, nedstött i samhällets pariasklass. Han vet att yttervärlden vänjes vid fängelset, vid honom själv och hans namn. Hans känsla av mindervärdighet övergår i bitterhet, måhända i hat till allt och alla. Han vet, att när en gång frihetens timma slår, skall han icke mottagas som en jämnlige utan betraktas med ömkan. Och värst av allt: när f. d. fången söker höja sig ur sin förnedring, stötes han obönhörligt tillbaka i dräggen och detta av en självrättfärdig allmänhet, som icke vill besudlas av någon gemenskap med honom. Under allt detta ligger medmänniskornas hämndeinstinkt, hållen vid liv av straffets art, dess

yttre skepelse och dess inre onatur. Det är inte brottet, det är straffet som fläckar för livet. Ty än i vår tid är detta straff grymt; det slår, och slagen framkalla ärr, som aldrig växa bort.

Människornas hårdhet är storväxt och blind. Humanitet och barmhärtighet förhånas av de många. Och staten, som är de mångas tjänare, vet varken ut eller in. Den vill icke gärna tro, att dess sätt att behandla brottslingarna alltjämnt har sin rot i vedergällningens och fördomens djup, där generationernas oförstånd avlagrat sitt slam. Men så förhåller det sig dock i mycket.

Kanske döma vi de gångna seklen för hårt. För dem var sannolikt andligt och kroppsligt lidande något helt naturligt, som viljekraften i hög grad bemästrade. Man överlevde i de tiderna den gruvligaste tortyr, man gick ut i striden med glatt mod, fast en muskölkula, som träffade sitt mål, kunde medföra fältskärens ingrepp med kniv och såg utan möjlighet till bedövning. Carl XII fördrog utan klagan, vid full sans, att hälbenet skars bort ur hans fot. Churchill erinrar i sina historiska verk, hurusom i gamla tider sjukhusen voro hem för de gruvligaste plågor, verkliga skräckkamrar. I jämförelse med dem, som där våndades, hade fångarna i de halvmörka, fuktiga källarhålorna en ganska dräglig tillvaro. Det ingick i det allmänna medvetandet, att brottslingen icke kunde bättre begära än en sådan tillvaro, och han fann sig däri. Tiderna ljusnade, men över fångelsernas värd fick mörkret ligga kvar, konserverat av liknöjdhet och vana -- och det ligger där delvis ännu, om än i hundraden av år arbetats på att bereda väg för dagens blånad.

Kulturens växande inflytande har visserligen avlägsnat mycken omänsklighet från straffbehandlingen. Steg för steg ha humanitet och barmhärtighet trängt sig in däri. Man hade litet varstades i världen glatt sig häråt och tagit friska tag för att bana väg för ännu mera ljus. Men så höjas i dessa sena tider mäktiga röster, som vilja återkalla mörkret och som ropa på vedergällning utan misskund.

Till sådana röster må icke vi lyssna. Vi böra i stället söka för oss utreda möjligheterna för humanitet och barmhärtighet att, utan dagtingan med brottet, behandla brottslingen på ett sätt, som icke väcker hans bitterhet och hat utan tvärtom framkallar hans energi och goda vilja, hans förståelse av samhällets välmenta strävanden till hans bästa och därmed för allas väl.

Vari bestå då bristerna i nuvarande bestraffningsförhållanden?

Den frågan är svårt att klart besvara. För min enskilda del menar jag, att just den ovan antydda konservatismen i vår uppfattning har kommit oss att vidhålla en hel del av slentrian, former och medel, som det aldrig skulle ha fallit oss in att använda, om vi ovetande om det förgångna haft att från grunden uppföra en ny organisation för brottslighetens bekämpande. Vi skulle ha fränsett hämndbegär och vedergällningskrav. Vi skulle uteslutande ha inriktat oss på möjligheterna att undanrödja anledningarna till brott och att, där sådana i allt fall inträffade, sörja för att brottslingen icke vidare skulle ha lust eller i värsta fall förmåga till fortsatt brottslighet.

Anledningarna, som föra in på förbrytelseernas väg, äro med säkerhet icke färre utan snarare både flera och starkare än förr. Här har frammanats en förförisk missundsamhet mot »bättre lottade«, såsom det i många fall med orätt heter. Man dömer människorna efter deras årsinkomster, som av allmänheten noga bokföras. Man skockar sig kring varje gyllene kalv icke i tillbedjan utan i avundsjuka och använder alla möjliga medel för att själv få stå på en hög sockel och bli avundad. Taxeringskalendern har i vida kretsar blivit folkbibeln. Man viftar med aktier och obligationer, och skarorna följa och trampa ned varandra och bestjåla varandra. Snikenheten går hand i hand med nöjeslystnaden. Man vill visa sig »flott«, man avskyr ett träget arbete, som icke är överbetalt. Man ger sig in på vingleiets stråt, försnillar, bedrager och förfalskar. Låga förströelser, lyxbetonade skådespel, osund litteratur giva livet en

skef inriktning och en falsk tro. Familjebanden upplösas allt mer. Det som ansågs heligt förhånas.

Mot följderna av allt detta menar man, att strafflagen skall vara det mäktiga skyddet. Sancta simplicitas! Det är ganska sällan brottslingen vid sin förbrytelse känner någon fruktan för straffet — han tror sig vara nog förslagen för att kunna undgå det. »Avskräckelsen» måste ha blivit djupt rotad i medvetande och nerver för att strafflagens hot om ett möjligt straff skall göra sig gällande i frestelsens stund.

Straffet är ett bräckligt medel till rättssäkerhetens tryggnad, den sista resursen. Det påståendet är måhända icke allt för överdrivet, att för minskande av brottsfrekvensen inom vissa kretsar ett förbud t. ex. mot taxeringsuppgifternas och börsnoteringarnas publicerande skulle verka mer än strafflagens paragrafer. Lika litet överdrivet är det nog, om vi påstå, att allmänheten, som en gång i tiden lyckades genom sammanhållning taga död på tidningen »Fäderneslandet», skulle förmå mer än många straffbestämmelser, om den med samma indignation, som då visades, ville upptaga fejden mot tidens dekadanta romaner, filmer och dansbanor. Exempelen kunna mångfaldigas; men detta må vara nog.

Här ha vi närmast att se till, hur brottslingen — d. v. s. den som icke motstått brottets lockelser — bör av staten behandlas, för att den yttersta resursen må leda till gagn.

Vi ha icke skäl att tala om dödsstraffet, efter som detta hos oss är avskaffat. Inte heller om bötesstraffet i och för sig. Vad som för oss har intresse är huvudsakligen omhändertagandet av brottslingen i sammanhang med frihetsberövande, detta må kallas internering, straffarbete, tukthus, fängelse eller annat.

Om vi börja med de yngsta kategorierna, beträffande vilka behandlingen åtminstone i teorin torde vara bäst genomtänkt och organiserad, finna vi uppgiften vara de omhändertagnas »skolning för livet». Vid anstalter, där unga förbrytare undergå tvångsuppfostran i stället för straff, likasom

vid skyddshemmen för vanartad ungdom, är det varken fråga om att hämnas, vedergälla eller avskräcka. Här får icke »lidandet» ingå som ett normalt led i behandlingen. Man har allt klarare insett, att ett kärleksfullt överseende tålmod utträttar mera än hårdhänta metoder. Under senare tid söker man inskränka antalet av ungdomar, som på samma plats handledas, till ett ganska ringa antal. Sålunda är av Kungl. Majt. i fråga t. ex. om det nyinrättade skyddshemmet på Bistaborg för vanartade flickor, som omhändertagas i åldern 18 till 21 år, föreskrivet, att icke flera än 25 flickor få samtidigt intas vid anstalten. Grunden till denna bestämmelse är uppenbarligen den, att ledningen icke kan tillförlitligen lära känna och med personligt deltagande följa ett större antal sådana flickor, vilka ute i livet redan hunnit vänja sig att följa de onda böjelserna.

Samtidigt som denna sunda tanke funnit uttryck i fråga om nyssnämnda skyddshem, har beslut fattats om uppförande av nytt »ungdomsfängelse», en straffanstalt för manliga unga brottslingar, vilka där skola avtjäna straffet. Det lär icke vara mycket lättare att vägleda sådana ynglingar än vanartade flickor, hur sedeslösa dessa än må vara. För den skull är det skäl önska, att det nya ungdomsfängelset anordnas med små »fängelsehem», vart och ett för 25 à 30 ynglingar, på det att även i fråga om dessa möjlighet må finnas till ett förtroligt närmande och individuellt studium av klientelet från den närmaste ledningens sida. Också i andra hänseende lär en överensstämmelse med principerna för skyddshemmens och tvångsuppfostringsanstaltarnas arbete vara värd att eftersträva vid ungdomsfängelse. Således böra förvisso de gamla fängelsemetoderna förvisas. Man må försöka med vänligt och varmt tilltal; ingen må känna sig allt för förnäm för att räcka den unga fången handen. Denne bör befrias från slavklädnaden, erhålla en dräkt, som icke kväver hans självkänsla och hans människovärde.

Det invändes måhända, att den unga fången dock har att undergå straff och måste lära känna trycket av ett så-

dant. Men är icke frihetsförlusten i och för sig, innebärande avstängning från kamratlivets nöjen och från sällskapandet med det andra könet, ett tillräckligt kämbart ingrepp för att i hjärna och hjärta inplanta fruktan för en ny straffdom?

Må vi härefter vända blicken till de äldre brottslingsgrupperna. Den humanitet, som trots invändningarna fått göra sig gällande beträffande de yngre, har ännu allenast i ringa mån vunnit beaktande i avseende å dem, som nått en mognare ålder. Dessa förmodas vara mera immuna mot en godhjärtad påverkan och behöva en genomförd sträng behandling, allvarlig tuktan, en luttring genom lidande. Ty de ha ägt urskiljning nog för att de bort sky brottet. När de icke så gjort, ha de bevisat en förhärdad ond vilja, och det fordras hårda grepp för att bryta en sådan. Så resonnerar man i allmänhet.

På samma sätt tänkte man säkerligen i äldre tider också om den förvillade ungdomen, som nått över de tidigaste barnåren. Ända till år 1905 kunde domstolen här i Sverige döma barn, som begått brott före femton års ålder, till äga »hemma i huset». Svedan i skinnet ansågs behöflig för att inskräpa de goda förmaningarna och hålla minnet av dem och deras orsak livaktigt. Agan togs bort, och det blev inte sämre för det.

Nu kan man ha skäl att fråga sig, om inte frihetsstraffet skulle verka lika om inte mer gagneligt utan alla dessa från föregående tidsskeden ärvda besynnerliga medel, som våra i grund och botten konservativa sinnen identifiera med ett respektingivande och ändamålsenligt straff. I en funktionalistisk tid sådan som vår bör man ju inrikta sig på målets vinnande enkelt och effektivt. Målet är i enlighet med vad ovan gjorda försök till frågans klarläggande velat visa, med hänsyn till brottslingen att åstadkomma något, som är nyttigt för samhället och därmed också för honom själv. Målet är att göra honom till de godas vän och medarbetare från att ha uppträtt såsom deras fiende och skadegörare. Det allvarligt avskräckande moment, som

i straffet utan tvivel måste finnas för att bidra till vinnande av detta mål, bör kunna förlikas med humanitet och välvilja. Vad i sådant avseende ovan sagts om de unga lagöverträdarna, gäller i stort sett även i fråga om de äldre. Ett större antal av äldre fångar torde dock med fördel kunna ställas under gemensam ledning. Beträffande dem torde i allmänhet det personliga förhållandet till ledningen icke behöva vara så ingående som då det rör yngre individer. Anstaltens föreståndare bör för dessa sistnämnda framstå mera såsom en kärleksfull om än sträng lärare, en god husfader. De äldre fångarna skola snarare i honom se en rättvis, gärna fordrande arbetsgivare, som med omtanke sörjer för deras väl. Om för de yngre huvudvikten bör läggas å undervisning och moralisk träning, gäller det i fråga om de äldre att rikta deras håg i glädje och vilighet till det yrkesarbete, som finnes för dem passande.

Gemensamt för alla, som frändömts sin frihet, är av vikt att dem gives ett vidgat mått av självbestänningsrätt, ett mera mänskligt, människovärdigt liv. Hägnadsmurarna böra falla. En eller annan rymning bör tagas med jämnmod — ty den rymde är säkerligen mindre att frukta, än en frigiven, som icke har straffet hängande över sig. De flesta av de brottslingar, som finnas, leva fria runt omkring oss, allt för sluga för att falla i polisens händer. Okända för straffregister och hemliga rapporter kunna dessa marodörer laborera i relativ trygghet, medan rymmaren för varje steg jäktas av fruktan att ertappas.

Cellerna böra ersättas av drägliga bostadsrum. För intjänta penningar bör fången få tillhandla sig önskade förnödenheter inom ganska vida gränser. Arbetstiden bör inskränkas till den i det fria livet vanliga, på det att fången må vinna tillfälle till studier, egna små handarbeten och oskyldiga förströelser. Och framför allt: han bör, så vida icke alldeles särskilda skäl tala däremot, efter någon prøvotid vid mottagningsfängelset så fort som möjligt därifrån överflyttas till en jordbruksanstalt, om han är användbar

och icke allt för håglös för därvarande göromål, eller eljest till en statlig industrianläggning av passande art. I dessa naturligtvis uteslutande för fångar avsedda arbetsanstalter, bör den internerade behandlas och logeras i möjligaste mån såsom en fri arbetare. Han bör åtnjuta vanlig dag-avlöning efter avdrag av dels det allmännas kostnader för honom själv och dels, om han har familj att försörja, av skäligt belopp till dennas underhåll.

Systemet förutsätter en icke obetydlig omläggning av nuvarande fängelseväsen. Vi ha dock beträffande jordbruksanstalter ett föredöme i kolonien vid Singeshult, och egna fabriksanläggningar för fångars sysselsättande äro ju vid åtskilliga fångelser sedan länge inrättade. De nya anläggningarna böra erhålla möjligast fria och öppna, så att säga luftiga anordningar. De skola icke för åskådaren bära någon fasans prägel.

Min övertygelse är att, med iakttagande av tillräcklig varsamhet, övergången från gammalt till nytt skulle kunna ske utan fara. Man kunde till en början försöka med »eliten« av fångar — ty en sådan finnas — och sedermera vidga kretsen mer och mer.

En förutsättning för framgången av denna allmänna omläggning är dock erforderlig. Den till tiden obestämda domen, som nu hos oss förekommer endast i form av villkorlig frigivning och vid interneringsanstalter — snart nog även vid ungdomsfängelserna — bör allmänt upptagas i lagstiftningen. Det är nämligen utsikten att genom pålitlighet och välförhållande i övrigt återvinna friheten, som skall verka såsom det kraftiga disciplinmedlet. Erfarenheten har med full tydlighet ådagalagt detta medels märkliga makt.

Vi äga ett otal välbelägna skärgårdsöar, som kunde inköpas och helt apteras för ändamålet, vare sig det gäller jordbruk eller industri. De skulle icke förvandlas till några »Djävulsöar« utan till blomstrande orter, som i de frigivnas hjärtan icke efterlämnade hätskhet och mörker utan för dem stode som utfartshamnar till ett bättre liv.

Bortse vi från hämnd och vedergällning med deras ofruktbara krav på lidande, inse vi lätt, att vid nu skisserade anstalter besök av de fångnas familjer och vänner borde uppmuntras i stället för att hindras eller försvåras. Där borde finnas enskilda mottagningsrum utan karg dysterhet. Ingen fånge har vid våra jordbruksanstalter — så vitt jag vet — blivit sämre därav att han ute på fältet eller annorstädes sett fria personer — män och kvinnor, gossar och flickor — passera förbi i obekymrat samspråk. Att upprätthålla bandet mellan den dömda och andra människor är att i hans själ befästa hoppet, kärleken och tron.

Och hos familjen, hos hustru och barn, skall medvetandet om att den fångne försörjaren arbetar för dem, i många fall trängare och med säkrare inkomst än såsom fri, väcka erkänsla mot samhället. Vetskapen att han åtnjuter en välvillig och värdig behandling skall avlyfta något av den skam, som också de anhöriga tvingats att bära. Även allmänheten skall måhända med försonligare känslor tänka på de dömda, om den erfar, att fångarna genom sitt arbete själva betala en dryg del av den kostnad, de ådraga — och om den ser, att fången icke är en av staten förkastad individ, en parias.

Såsom en ofrånkomlig förutsättning för att en verkligt human straffbehandling skall medföra gynnsamt resultat, måste utöver vad tidigare erinrats ytterligare uppställas en fordran, att den straffade efter frigivningen beredes arbetstillfälle. För att säkerställa möjligheten härtill böra arbetsgårdar, industrier m. m. dyl. finnas av stat eller kommun för ändamålet ordnade. Skulle en frigiven, som icke själv kan skaffa sig tryggad utkomst, det oaktagat vägra att av det allmänna mottaga ett för honom passande arbete med skälig lön — ja då får han skylla sig själv och bör ej hava att motse annat än tvångsarbete i lag med andra arbetsovilliga.

Många, kanske de flesta, som kasta en blick på dessa rader, skola nog skaka på huvudet och mena, att innehållet tyder på ett blödigt hjärta, som tagit makten över förståndet. Därom kan jag inte döma. Men det händer, att i aftonluften fjärran framtidssyner te sig som om de vore inom räckhåll.

Viktor Almquist.
